

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Qvæstio LIII. De motu Angelorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

dato opposito, sequeretur, quòd, me existente intra sphaeram, in qua est Angelus, qui me custodit, demon non posset accedere ad me tentandum, nisi prius depelleret angelum, qui me custodit, aut nisi prius ipse recedat: quòd non videtur verum: simul namque & Angelus malus tentando, & bonus adiuvando, incitare & inclinare me possunt ad diversa.

*Diui Thomae
sententia.*

D. Tomas in hoc art. docet, plures Angelos esse non posse simul in eodem loco. Caietanus in hoc eodem articulo Ferrariensis, contra gentes cap. 68. & alij D. Thomae sectatores laborant in eo exponendo, ac defendendo. Quicquid autem senserit, sanè, etiam iuxta principia D. Thomae, negandum non est, Angelos per potentiam naturalem posse esse simul in eodem loco. Neque enim vllum est absurdum immediatè in eodem spacio simul operari: at verò si simul immediatè in eodem loco operentur, proculdubio erunt ibi secundùm suas substantias: eò quòd nulla ratione esse possit immediata operatio alicuius in aliquo loco, quin is ibi sit secundùm suam substantiam: inde enim efficaciter demonstratur, Deum esse ubique, vt quæst. 8. art. 1. late ostensum est. Porro quòd nullum absurdum sit multos Angelos operari simul immediatè in eodem loco, probatur primò. Quoniam à pluribus causis, quarum qualibet sufficiens est, vt producat effectum vnius speciei, provenire potest effectus illius speciei, atamen erit distinctus numero ab eo, qui produceretur ab vnaquaque earum, vt 4. metaph. ostendimus. Secundò, quia cum Angeli sint agentia libera possuntque plus, & minus applicare vim suam ad operandum, absurdum non est, si vnus Angelus tam remissè eam applicet ad productionem alicuius effectus, vt adiutorium, & cooperationem immediatam alterius Angeli ad productionem eiusdem effectus admitat: tunc autem vterque Angelus erit simul in loco, vbi talis effectus producit: tum quia nihil potest agere immediatè in aliquem locum, quin in eo sit secundùm suam substantiam: tum etiam quia iuxta sententiam D. Thomae art. 1. Angelus est in loco per applicationem suae virtutis ad locum quocumque modo, neque est necesse, vt applicet eam tamquam totum agens, sed satis est si applicet eam tamquam pars totius agentis. Tertio, quia vnus Angelus producere poterit vnum effectum, alius verò alium in eodem loco, & vnusquisque tamquam tota & integra causa. Quarto, quia cum motus localis magis ag. magis incitari possit in infinitum, nullaque virtus finita intendere ita motum possit. certè poterit dari tanta velocitas motus in aliquo mobili, quantam vnus solus Angelus non possit efficere: ad illam ergo efficiendam concurrere non immeritò poterunt multi Angeli simul, & per consequens, ratione illius actionis transeuntis, esse poterunt per potentiam naturalem in eodem loco.

QVÆSTIO LIIII.

De motu Angelorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum Angelus possit moueri localiter.

*Durandi de
motu angelo-
rum pericu-
losa sententia.*

DVRANDVS quemadmodum in 1. d. 37. p. 2. dist. q. 1. in eam inclinavit sententiam, vt assereret, Angelum secundùm suam substantiam esse ubique, vt q. precedente art. 2. explicauimus: sic etiam in eadem parte dist. q. 2. in eam consequenter propendit sententiam, vt dicat, non moueri localiter. Eatenus

A verò impropiè moueri, quatenus per operationem, ac effectum apparet in distinctis locis. Eo modo quo Filius Dei per effectum incarnationis dicitur descendisse de caelo, & Spiritus sanctus per suum effectum dicitur venisse super Apostolos. Est hæc sententia periculosa in fide, non minus quam illa alia de existentia Angeli ubique, ex qua hæc pendet. Contrariumque videtur satis apertè colligi ex testimonijs Scripturæ, quibus illam aliam q. precedente art. 1. memb. 2. impugnauius, docentque apertè Damascenus, Chrysostomus, & Ambrosius, atque alij Patres in eis sententijs quas eo loco allegauimus.

B Tres sunt conclusiones D. Thom. in hoc art. Prima est. Angelus æquiuocè dicitur moueri localiter, nec est aliud motus Angeli, quam diuersi contactus diuersorum locorum successiue. Cum enim Angelus, ex sententia D. Thomae non sit in loco, nisi per contactum virtutis, actionemque, per quam Angelus in loco operatur, vt q. precedente explicatum est: profectò Angelum moueri localiter, esse successiue in alio & alio loco, non erit aliud, ex eiusdem sententia, quam sua actione contingere diuersa loca, ac proinde motus Angeli non erit aliud, quam diuersi contactus, quibus successiue diuersa loca attingit.

C Hoc loco aduerte, de mente D. Thomae ad motum localem Angeli non satis esse quoscumque diuersos ac successiuos contactus, sed requiri eos, qui sint tales cõmparatione spacij, hoc est, qui in alia & alia parte spacij sunt immediatè ab Angelo cù quadam successione. Vnde quia Angelus mouens primum mobile, in eadè parte spacij existens imprimit immediatè impulsu ac motu diuersis eius mobilis partibus, quæ eò successiue accedunt, & mediatè eo impulsu mouet simul mediatè totum orbem, non dicitur moueri localiter, sed, persistens semper in motu in eadem parte spacij, dicitur mouere inde totum orbem. Quòd si Angelus, vel successiue moueat immediatè aliam atque aliam partem aëris in alia atque alia parte spacij, vel vnum & eundem lapidem deferendo illum successiue per aliam atque aliam partem spacij, dicitur de mente Diui Thomae moueri localiter, quia contactu successiuo, per cõmparationem ad spaciũ, contingit diuersa loca.

E Secunda conclusio est. Angelus moueri potest modo explicato motu continuo. Probatur, quia potest per suam operationem immediatam, contactumque virtutis esse simul in loco aliquo diuisibili, indeque extendere successiue operationem immediatam in aliam atque aliam partem spacij, versus quam dicitur moueri, desinendo continuè ex parte opposita operari in alia ac alia parte spacij: hoc autem dato, Angelus successiue ac continuè, & erit ex vna parte in alia, atque alia parte spacij, & ex alia delectet aliam atque aliam partem spacij: ergo mouebitur motu continuo per spaciũ.

F Tertia conclusio est. Angelus potest simul desinere totum aliquem locum, desinendo operari in eorum, & applicare se simul toti alteri loco, ac proinde moueri, seu mutari, non continuè, sed mutatione locali instantanea, vel pluribus instantaneis.

Sit nihilominus hæc alia prima nostra conclusio primæ conclusioni Diui Thomae contraria. Motus Angeli non est diuersus illi contactui diuersorum locorum successiue, sed est continua acquisitio existentie Angeli in alia atque alia parte spacij, quæ est in substantia Angeli tamquam in subiecto, pertinetque ad prædicamentum vbi: non secus, ac motus localis corporis est continua acquisitio existentie in alia atque alia parte spacij, quæ pertinet ad idem prædicamentum. Quò fit, vt motus localis

localis Angeli vniocē conuenit cum motibus localibus corporum in vna ratione motus localis in commune quæ sub se essentialiter comprehendit motus locales spirituales, & corporeos, communifque & accidentaria quinti prædicabilis communitate substantiis spiritualibus & corporeis, pertinetque ad prædicamentum quantitatis: nõ secus atque vbi Angelorum conuenit cum vbi corporum in vna ratione vbi in commune, quæ genus supremum est prædicamēti vbi, continetque proinde essentialiter sub se existentiam in loco Angelorum & corporum, estque similiter communis, & communitate accidentaria, substantiis spiritualibus & corporeis.

Conclusio hæc ex dictis art. i. præcedentis quaestionis est manifesta. Cum enim motus localis non sit aliud, quàm acquisitio successiua existentia mobilis in alia, atque alia parte spacij, vtique pro diuersitate opinionum circa rationem, per quam Angelus existat in loco, esse debent variae opiniones circa motum localem Angeli. Vnde quia D. Thomas arbitratu contactum virtutis, actionemque ad extra, qua Angelus locum corporeum attingit, esse illi rationem existendi in loco, consequenter affirmat motum localem Angeli non esse aliud, quàm actionem ipsam ad extra, contactumque quo successiue attingit diuersa loca. At verò nos, quia afluerauimus rationem formalem Angelo existendi in loco, à qua formaliter existere in loco dicitur, esse veram formam absolutam de prædicamento vbi, quæ est in Angelo tamquam in subiecto, resultatque in eo diuersa pro diuersitate partium spacij, in quibus collocat suam substantiã, consequenter asserimus motum localem Angeli esse continuam acquisitionem huius formæ, atque in Angelo harere tamquam in subiecto, ac proinde esse rem spirituales.

Secutores D. Thomæ, de quorum numero est Caietanus hoc loco, coguntur iuxta hanc suã sententiam affirmare, Angelos propriè non moueri localiter, sed eam locutionem esse æquiuocam, seque vti nominibus, vt plures eis vtuntur: quod nescio an satis Scripturis sanctis sit consonum. Præterea mirum est, quòd affirmant, cum motum localem corporeum, quem Angeli ad extra in corporibus efficiunt, esse motum à quo formaliter dicuntur moueri localiter, id quod quis precor sibi persuadeat? Multo etiam mirabilius est, quod asserunt, alterationem quam successiue ad extra in corporibus efficiunt esse non solum id à quo formaliter dicuntur esse in loco, sed etiam à quo dicuntur moueri localiter, vt multi eorum, qui affirmant Angelos posse immediatè mouere corpora motu alterationis eã illuminando, vel producendo in eis impulsu, quo vterius mouent ea localiter, aut aliam qualitatem, affirmare coguntur. Adde, eum Angelos moueri localiter, non sit aliud, quàm eos successiue esse in alio ac alio loco, Caietanus verò & Capreolus affirmant, eos sine actione transiente, per præsentiam ordinis, per operationem non exigentem actionem continuatam, per exornationem, &c. posse esse in loco, explicare debent quidnam esset tunc transitus & mutatio Angeli de loco ad locum: neque enim dicere possunt esse motum aliquem, aut actionem ad extra.

Motum Angeli operatio nem esse vitale & quæcumque in partem fiat esse naturalem.
Deinde circa motum localem Angeli obserua, omnem, qui fit à principio intrinseco, hoc est, mediante potentia motiua eius Angeli, qui mouetur, & esse operationem vitalem, & versus quamcumque partem fiat, esse eidem naturalem: non secus ac motus progressiuus animalis, & est operatio vitalis, & in quamcumque partem fiat (modò spectetur præ-

A cisè quatenus est motus animalis, fitque à principio intrinseco) est motus naturalis, vt 8. Physicorum explicauimus. Quòd si motus Angeli efficiatur ab extrinseco, nempe ab alio Angelo impellente, angelusque, qui mouetur, resistat, erit motus violentus. Quòd si neque resistat, neque cooperetur ad motum, erit motus præter naturam, si comparatione virtutis motiua Angeli spectetur: comparatione namque subiecti in quo recipitur, nempe substantia Angeli, quatenus in ea est potentia passiuua naturalis ad omnem eiusmodi motum in se suscipiendum, omnis motus localis Angeli est naturalis: quæ-

B admodum etiam omnis motus corporeus, etiam is, qui violentus est comparatione formæ, virtutisque motiua eius rei, quæ mouetur, naturalis est comparatione materiæ, vt 2. Physicorum, cap. 1. declarauimus. Præterea ex motu successiuo Angelorum, qui res spiritualis est, sua etiam duratio successiua spiritualis existit, quam tempus continuum Angelorum possumus appellare. Neque mirum est, quòd Aristoteles de huiusmodi motu & tempore (quæ ad Metaphysicum spectant) non fuerit locutus: erant namque res abditæ, neque illi satis cognitæ.

Porro virtus Angeli, qua se mouet, potètia quædam est ipsi naturalis, & debita: non secus ac virtus motiua, qua se mouent animalia, ipsi est naturalis ac proinde debita. Cum enim, vt ostensum est, Angeli non sint vbique intellectumque habeat ad cognoscenda diuersa loca, & voluntatem, qua appetere poterant esse in illis, vel pro suo arbitratu, vel quia ad aliquem finem id interdum expediret, vel in commodum proprium, vel aliorum, vel in obsequium Dei, atque vt inferiora per superiora administrarent in hoc vniuerso iuxta ordinem dispositionemque diuinæ sapientiæ, sanè illis erat debita vis naturalis, qua prout placeret, seipsos possent in diuersa loca mouere.

His constitutis, fit secunda conclusio. Angelus moueri potest de loco ad locum successiue. Hæc probatur, quia si sphaera ipsius sit vnus leuca, velique nulla interposita quiete transire ad locum distantem per quatuor leucas, eum (vt videbimus) transire non possit nisi per medium, nec possit esse simul in toto medio, eò quòd sit spatium maius maximo, in quo simul esse potest, vique successiue se applicabit medio & vltimo termino, deferendo per successiorem quasdam partes spacij, & applicando se ad alias, quousque perueniat ad terminum vltimum, id quod est moueri successiue. Adde, quòd esto transire posset de extremo ad extremum, non per medium, posset nihilominus etiam transire, si vellet, per medium, vt omnes concedunt, atque aded posset moueri successiue.

Tertia conclusio. Angelus potest transire de vna sphaera in aliam proximam in instanti per mutationem localem instantaneam: vt si sphaera, quam potest occupare, sit vnus leuca, poterit de vna leuca transire ad aliam immediatam in instanti, deserendo simul priorem totam, & sequè simul in posteriori tota locando. Probatur, quia in hoc nulla cernitur repugnantia. Obserua tamen mutationem tunc fieri per primum esse in termino ad quem, & primum non esse in termino à quo, esseque idem re cum existentia in termino ad quem, qua intrinsecè terminatur. Cum verò mutatio transitusve ille sit instantaneus, incipere non potest per vltimum sui non esse. Præterea cum solum duret per instans, vnum tantum erit instans, in quo fit, quod proinde erit primum esse illius mutationis, implicat verò contradictionem dari etiam vltimum non esse eiusdem mutationis.

Angeli motum localem consequitur duratio temporis successiua, & spiritualis ac prædicamentum quantitatis portionis.
Angeli vis qua se mouent est eisdem naturalis.

2. Conclusio. Angelus moueri potest de loco ad locum successiue.

3. Conclusio. Quo pacto Angelus transire possit de loco ad locum in instanti.

tionis, alioquin, vel vtrumque instans esset vnum & idem, & tunc in eodem instanti esset mutatio illa, cum sit primum esse illius, & non esset, cum sit vltimum non esse eiusdem, quod aperte implicat contradictionem: vel essent diuersa instantia, & tunc, vel inter illa mediaret tempus, vel non. Si das hoc secundum, instans erit immediatum instanti, quod nulla ratione esse potest. Si vero des primum, tunc vel tempus, quod mediaret, esset tempus, in quo ea mutatio existeret, vel in quo non existeret. Si in quo existeret, ergo instans datum non erat primum esse, quandoquidem prius fuisset in tempore illo intermedio, quod antecedit tale instans. Si in quo non existeret, ergo instans datum non erat vltimum non esse, quia post illud, adhuc non esset in tempore interiecto.

Cur corpus non possit eodem modo mutari.

Obserua etiam, non quemadmodum Angelus à loco diuisibili, in quo est, potest mutari in instanti in locum diuisibilem æqualem immediatum, sic etiam corpus posse in instanti mutari. Ratio est, quia cum substantia Angeli sit indiuisibilis, potest deferre in instanti locum, in quo est, & similiter potest in instanti se collocare in toto spacio diuisibili immediato, corpus verò, cum sit res diuisibilis & extensa habens partem extra partem, nec in instanti potest secundum se totum deferre totum locum, in quo est, nec subintrare in instanti totum æqualem locum immediatum, eò quod prius medietas prima mobilis transire debeat lineam primam loci immediati, quàm secunda medietas eam pertranseat. Quò fit, vt nullius corporis esse possit naturaliter mutatio à loco in locum instantanea, sed omnis necessitatio esse debeat verus motus continuus.

ARTICVLVS II.

Virum Angelus quando mouetur ab extremo in extremum transeat per medium.

ONVENIUNT omnes, Angelum posse, si velit, transire motu continuo ab extremo in extremum per medium. Inter terminum autem à quo, & terminum ad quem spacij, per quod mouetur mobile motu continuo, probat D. Thomas dari infinita loca intermedia, quod intelligendum est de locis communicantibus. Si enim mobile vnus palmi, occupans spacium æqualis quantitate, moueri debeat per digitum ultra tale spacium, prius prima superficies eius perueniat ad dimidium digiti, quàm ad finem, & tunc mobile erit in distincto loco ab eo, in quo antea erat: rursus prius perueniat ad dimidium dimidij remanentis, quàm ad finem, & tunc etiam erit in alio distincto loco, & ita in infinitum. Quò fit, vt inter quæcumque duo loca, semper medient infinita, in quibus prius est mobile, quod mouetur motu continuo, quàm perueniat ad vltimum terminum, ad quem eius motus. Hæc nota sunt ex libris Physicorum, & hic repetita, vt intelligatur, quæ D. Thomas docet in contextu huius articuli.

Qua ratione dicitur immutatione locali successiua infinita loca intermedia inter terminum à quo & ad quem.

Potissimum dubium in hoc articulo est, vtrum Angelus per suas vires naturales transire possit ab extremo in extremum non pertransito medio. Dixi, per suas vires naturales: quoniam dubitandum non est diuina potentia id fieri posse, quandoquidem Christus, quotidie perducit suum corpus ad hostias quæ consecrantur, efficitque illud ibi præfens non transeundo per medium, tametsi non deferat in caelo locum, in quo ante erat, quod est per acci-

dens, si autem diuina potentia id fit in corpore, maiori cum ratione fieri poterit in spiritu.

Diuus Thomas hoc loco, & cum eo multi alij affirmant Angelum suis viribus naturalibus transire posse ab extremo in extremum non transeundo per medium, vt à caelo in terram, quin pertranseat per loca intermedia. Ac sanè, si vera essent D. Thomæ sectatorumque illius fundamenta, quæ art. 1. questionis præcedentis explicauimus, ita proculdubio dicendum foret, fundamenta namque eorum hæc sunt, Angelum solum esse in loco per applicationem suæ virtutis ad locum. Illumque eo ipso, quod omnino subtrahat suum influxum ab omni loco (quod optime potest facere) nusquam esse, manereque indistantem negatiuè à quocumque loco. Præterea id esse satis, vt immediatè immediatione suppositi agat in quemcumque locum, eò quod inter eum, & quemcumque locum sit sufficiens ordo actiui ad passiuum, qui vnà cum indistantia negatiuè, sufficit vt immediatè immediatione suppositi agat, vbi liberit, ac proinde sit in loco. Quæ fundamenta, si vera essent, notissimum esset Angelum existentem in caelo posse in quocumque instanti desinere esse in caelo per primum non esse, & esse simul in terra per primum sui esse in ea, non transeundo per medium. Etenim ex ipso quòd pro suo arbitratu subtraheret suum influxum à caelo, desineret existere in eo per primum non esse ibi, & cum eo ipso maneat indistantem negatiuè à terra, possitque immediatè agere in eam, poterit in illo eodem instanti in eam influere, non influendo in loca intermedia, atque adeò poterit in eodem instanti incipere esse in ea per primum sui esse, non transeundo per loca intermedia.

Confirmant hanc sententiam. Quoniam sicut anima nostra, quæ spiritualis est, potest cogitare nunc de vrbe Olyssipone, & immediatè de vrbe Roma, non cogitando prius de locis intermediis, sed transferendo immediatè cogitationem ab vrbe Olyssipone in urbem Romam: ita Angelus spiritualis poterit transferre immediatè suam substantiam ab vrbe Olyssipone in urbem Romam, non transferendo eam per loca intermedia.

Contraria tamen sententia est nobis amplectenda cum Alexandro Alesi p. 2. q. 3. memb. 2. D. Bonauentura in 1. dist. 37. par. 2. artic. 2. q. 2. Richardo ibid. artic. 3. q. 2. Scoto in 2. d. 2. q. vlt. Gabriele ibid. quaest. 3. Gregor. dist. 6. q. 3. Henrico quodlib. 1. q. 7. & cum plerisque alijs. Videlicet Angelum non posse transire ab vno loco in alium distantem nisi transeundo, collocandòque prius suam substantiam in locis intermedijs, id quod sequitur aperte ex fundamentis, quæ ostendimus quaest. præcedente art. 1. longè diuersis ab ijs, vnde D. Thomas sectatorisque illius suam eliciunt sententiam. Videlicet Angelum non esse in loco per applicationem suæ virtutis ad locum. Angelum item non posse existere nullibi, sed, si in rerum natura existat, necessitatio debere esse in aliqua parte spacij, quòd à centro vniuersi circumquaque in infinitum protenditur. Præterea indistantiam negatiuam ab aliquo loco non esse sufficientem conditionem, vt Angelus in illum agat immediatè immediatione suppositi, sed necessitatem ad id esse præsentiam, seu coniunctionem cum loco: quæ actionem natura saltem antecedit.

Quòd ex his fundamentis nostra sententia aperte sequatur, facile patet. Etenim si Angelus, dum in rerum natura existit, semper alicubi collocatam habet suam substantiam, sanè sicut non potest immediatè immediatione suppositi, transmittere suam actionem in locum distantem, vt quaest. 8. artic. 1. ostendi

ostendimus : sic etiam transmittere non potest immediate suam substantiam in locum distantem, sed necessario deferre eam debet per medium. Confirmatur, quoniam sicut corpus, eo quod perpetuo sit alicubi, viribus naturae, transferri non potest a loco in locum, nisi per medium: ita cum substantia Angeli sit etiam perpetuo alicubi, migrare non poterit naturaliter a loco in locum distantem, nisi per medium. Adde, quod transitus ille Thomistarum statim sese menti offert tamquam intelligibilis & incredibilis, ideoque non tam incumbit nobis eum esse impossibilem ostendere, quam Thomistis incumbat probare eum esse per naturae vires possibilem: Antequam enim firmissimam adducant rationem, quae intellectum conuincat, standum est sententiae, quae idem de Angelis, quod de ceteris rebus ea in parte affirmat, nec adhaerendum est contrariae, quam intellectus tamquam naturae lumini repugnantem statim respuit.

Id verò quod adducunt de cogitatione, quae migrare potest ab extremo ad extremum, non per medium, friuolum est profectò, idque D. Thomas in responsione ad secundum optime dissoluit: translatio namque cogitationis non est quasi ipsa mutet locum, nec dicitur translatio nisi per metaphoram. Quia enim intellectus vititur specie rei absentis, quae in se habet, cogitat de re absente, neque fertur in illam nisi tamquam in rem cognitam, quae a cogitante, & cogitatione ipsa, loco distare potest.

ARTICVLVS III.

Vtrum motus Angeli sit in instanti.

PRÆTERMISSA opinione D. Thomae hoc loco, quam Caietanus hic, Ferrariensis 3. contra gentes, cap. 102. & Capreolus in 2. dist. 6. q. 1. ad argumenta contra quartam conclusionem defendere, ac exponere conatur, sit 1. conclusio. Angelus ab vna sphaera in aliam proximam mutari potest in instanti, ita videlicet vt Angelus in toto tempore quod antecedit tale instanti, fuerit in termino a quo, in eo verò instanti sit in termino ad quem, ac mutetur per primum esse in eo termino ad quem, quod simul sit primum non esse in termino a quo: non secus ac substantia generatur in instanti, quod simul est primum esse materiae sub forma geniti, & primum non esse eiusdem materiae sub forma corrupti. Conclusio haec manifesta est ex iis, quae diximus artic. 1. eamque confirmant multa argumenta Gregorij in 2. dist. 6. q. 3. artic. 1. quae sanè non satis soluit Capreolus loco citato, breuitati tamen consulens prudens ea omittit.

Contrarium huius conclusionis affirmat D. Thomas hoc loco, ductus ea ratione: Quia, inquit, fieri nequit, vt mobile aliquod sit sub aliqua forma toto aliquo tempore, & in instanti terminante illud tempus mutetur, ita vt instanti illud sit primum illius mobilis sub forma, ad quam mutatur, & primum non esse eiusdem sub forma a qua mutatur. Nisi, inquit, quando mutatio est terminus motus praecedentis, quo pacto generatio substantialis terminat alterationem praecedentem, & illuminatio motum localem, quo corpus lucidum appropinquat medio ab ipso illuminando: unde cum transitus Angeli de loco ad locum non sit terminus alicuius motus praecedentis, fieri nequit vt Angelus transeat de termino a quo ad terminum ad quem, per primum non esse in termino a quo, quod simul sit primum esse in termino ad quem, sed necessario mutabitur per vltimum esse in termino a quo, & primum esse in termino ad quem: quae

A instantia, cum esse non possint vnus & idem instans, alioquin Angelus simul esset sub vtroque termino, consequens est vt sint aliud instans, non quidem temporis nostri, sed temporis discreti Angelorum, quod ex multis instantibus coalescit, vt quaest. 10. artic. 5. explicatum est. Ex quibus constat Angelum non transire de loco ad locum in instanti, sed in tempore discreto.

Reddit verò D. Thomas rationem, quare mobile esse non possit toto aliquo tempore sub forma aliqua, & in instanti terminante mutari: ac primo non esse sub illa, quando ea mutatio non est terminus alicuius motus praecedentis: Quia, inquit, de ratione quietis est, vt mobile non aliter se habeat nunc quam prius, & idcirco in quolibet instanti temporis mensurantis quietem, tam videlicet in primo & vltimo terminantibus illud tempus, quam in intermediis, mobile, quod quiescit, debet se habere eodem modo: de ratione vero motus est vt mobile in toto tempore mensurante motum se habeat aliter ac aliter. Atque ea de causa, inquit, quando mutatio est terminus motus praecedentis potest esse instantanea, idque quod per eam mutatur, potest simul per primum non esse desinere esse sub termino a quo, & per primum esse incipere esse sub termino ad quem: at vero quando mutatio non est terminus motus praecedentis, quia in toto tempore praecedente mobile quiescit sub termino a quo, debet etiam in instanti, quo id tempus terminatur, esse in eadem dispositione sub termino a quo, ac proinde esse nequit in eo instanti mutatio momentanea, qua mobile simul primo non sit in termino a quo, & primo sit in termino ad quem.

Potest haec sententia Diui Thomae confirmari primo. Quoniam, vt in libris Physicorum ostendimus, motus localis incipit per vltimum non esse: ergo non potest esse in instanti, quandoquidem id quod solum existit in instanti, incipit per primum sui esse.

Secundo, quia in motu locali, ante quodlibet mutatum esse, praecedat moueri, vt probat Aristot. 6. Physicorum, semperque, quod mutatum est localiter, prius mutabatur, ergo mutatio localis non potest esse in instanti, alioquin simul mobile mutaretur, & esset mutatum, dareturque primum mutatum esse, ante quod non praecederet moueri.

Ad haec non est difficilis responsio. In primis fundamentum illud D. Thomae, quiescens toto aliquo tempore, debet eodem modo se habere, & in tempore, quo ita quiescit, & in instantibus terminantibus id tempus, non est necessarium. Etenim sicut motus potest esse in toto aliquo tempore, & tamen non est in instantibus terminantibus, eo quod in altero incipiat per vltimum sui non esse, & idcirco in eo non sit, in altero verò desinat per primum sui non esse, atque adeò nec in eo sit: sic etiam potest aliquid quiescere toto aliquo tempore, & non in instanti terminante, mutarique in illo mutatione instantanea: vt enim quiescere dicatur toto aliquo tempore, satis est, si in qualibet illius parte proportionali quiescat, habeatque se eodem modo, nec est necesse, vt quiescat, habeatque se eodem modo in instanti terminante: neque enim instans illud pars est quantitatis illius temporis, vt, quia in illo non quiescit, sequatur non quiesuisse in toto tempore. Adde, Aristotelem 6. Physicorum, cap. 3. textu 30. affirmare, quiescem non esse in instanti: eo quod cum quies sit privatio motus, solum sit in ea mensura, in qua potest esse motus: & ob id sicut motus non potest esse in instanti, ita neque quies. In instanti ergo, quod quietem diuidit ad motu, neque est quies, neque motus, sed si tale instans sit, in quo incipit motus & definit quies, erit primum non esse quietis, & vltimum

Solutio argumenti pro opinione Diui Thomae.

Angelus ab vna sphaera in aliam proximam mutari potest in instanti.

Contrarium asserit, probatque D. Thomas.

D. Thomae sententia confirmatur primo.

Secundò.

Ad primam confirmationem.

ultimum non esse motus. Si verò sit instans, in quo definit motus, erit primum non esse motus, & ultimum non esse quietis: solum ergo intermediis instantibus eius temporis, in quo mobile quiescit, verum est dicere, mobile quiescere tamquam in instantibus copulantibus inter se partes temporis quo mobile quiescebat: sicut etiam solum in instantibus intermediis temporis, in quo mobile mouetur, verè dicitur moueri, tamquam in instantibus copulantibus partes temporis motus inter se.

*Scoti contra
D. Thomae
sententiam ob-
iectiones.*

Scotus præterea in 2. d. 2. q. 11. qui nobiscum vna cum Gregorio consentit, obiicit primò aduersus sententiam, fundamentumque D. Thomae. Quoniam vsque ad instans transubstantiationis panis in corpus Christi quiescit substantia panis, & tunc in instanti, sine alio motu præcedente, definit esse per primum sui non esse, & incipit esse substantia corporis Christi sub speciebus per primum sui esse: ergo potest esse mutatio instantanea sine vilo motu præcedente, cuius illa sit terminus. Secundo, quoniam in instanti, in quo Deus creauit solem, fuit illuminatio, qua sol illuminauit, nullo præcedente motu, cuius ea illuminatio esset terminus, sed præcedente dumtaxat creatione solis, quæ fuit in instanti, sicut & ipsa illuminatio: ergo esse potest mutatio aliqua instantanea, nullo præcedente motu cuius sit terminus.

*Responsio
Caret.*

Refellitur.

Respondet Caietanus hoc loco. Eiusmodi mutationes non esse naturales, sed supernaturales: D. Thomam verò loqui de mutationibus naturalibus. Hæc tamen responsio non satisfacit. Quamuis enim transubstantiatio mutatio sit supernaturalis, & illuminatio prima, qua sol illuminauit, præsupponat creationem solis, quæ à solo Deo potuit esse immediatè: attamen prædictæ mutationes eiusmodi sunt, vt suapte natura à Deo producantur in instanti nullo præuio motu: quare non repugnat mutationem aliquam eius esse naturæ, vt fiat in instanti, nullo motu, cuius sit terminus, præcedente, ac proinde à D. Thomae, illiusque sectatoribus esset ostendendum, transitum Angeli, de vno loco in alium, non pertransito medio, qui ab eo sit nullo præuio motu, eius esse naturæ, vt non possit esse in instanti: oppositum namque res ipsa indicat. Cum enim mutatio idem sit secundum rem cum termino ad quem, tantæque in se sit, quæque est terminus, qui per eam acquiritur, eaque de causa ad diuisionem termini diuidatur, vt Aristoteles 6. Physicorum docet, proculdubio quado terminus ad quem est simplex, totusque acquiritur simul, vt necesse est acquiritur, quando nullius medij est transitus, mutatio instantanea erit suapte natura, & non temporalis. Possent etiam obiici Caietano, illuminatio quæ ab igne fit in instanti, in quo primò ignis generatur: ea namque naturalis est, & instantanea. Verum respondere possent, tam illam quam generationem ignis, esse terminum præuiae alterationis, quæ generationem ignis antecedit.

Præterea aduersus opinionem D. Thomae, quatenus affirmat, quando Angelus transit à termino à quo ad terminum ad quem, non pertransito medio, moueri, non quidem in instanti, sed in eo tempore discreto, quod coalescit ex ultimo esse Angeli in termino à quo, & primo esse eiusdem in termino ad quem. Possimus primò argumentari. Quoniam quando mobile est in termino à quo non mutatur, sed solum quando acquirit terminum ad quem: ergo in ultimo esse Angeli in termino à quo, non mutatur, sed solum in primo esse illius in termino ad quem: ergo non mutatur in tempore illo discreto,

sed in instanti ultimo illius. Secundo, singulis illis instantibus aliquid proculdubio respondet temporis nostri, quod vnicuique eorum sit adæquatum (quicquid enim quidam ex sectatoribus D. Thomae dicant, cum tempus nostrum vsque ad instantia indiuisibilia sit diuisibile, instansque temporis nostri computari possit, vel cum parte præterita temporis, vel cum futura, vel etiam in seipso sine parte præterita & futura, mirum sanè esset, si durationi vniuscuiusque instantis temporis discreti Angelorum non responderet aliquid temporis nostri adæquate, siue instans, siue pars temporis cum instanti quo terminatur, aut etiam sine illo, Deumque non cognoscere quid singula illa instantia discreti temporis habeant ex parte temporis nostri correspondens.) Aut ego inter vtrumque dicis Angelum fuisse vltimò in termino à quo, in altero verò fuisse primò in termino ad quem, mediat aliquid temporis nostri, vel nihil. Non dabis primum, quia tunc sequeretur instantia illa non esse immediata: quandoquidem inter illa medietur tempus: tu autem dicis illa esse immediata. Præterea sequeretur Angelum in tempore illo intermedio mutari, cuius contrarium tu affirmas, cum dicas solum mutari in illis duobus instantibus. Sequela probatur, quoniam Angelus iam tunc non esset sub termino à quo (alioquin instans illud datum temporis discreti non fuisset vltimum esse Angeli sub termino à quo) statim autem ac Angelus non est in termino à quo, mutatur. Quod si des secundum, nihil videlicet medietur temporis nostri, cum corresponderet tempori nostro duo quædam immediata quoad durationem non possunt ita esse affecta, vt vnum definat per vltimum sui esse, & alterum incipiat per primum sui esse, ed quod in tempore nostro non dentur duo instantia immediata: efficitur profectò, vt Angelus, correspondendo tempori nostro, non possit esse vltimò in termino à quo, & primò in termino ad quem, sed deueniendum necessariò sit ad instans in quo fiat transitus ab vno termino in alium, atque addò in quo mobile primò sit in termino ad quem, & primò non sit in termino à quo.

Ad alia, quibus sententia D. Thomae corroboratur, dicendum est, ea omnia intelligenda esse de motu locali continuo, qualis est omnis mutatio localis corporum, de qua sola loquitur Aristoteles in libris Physicorum, non verò de mutatione locali instantanea, qualis est (vt articulo primo ostendimus) mutatio Angeli de qua loquimur. Quæ namque fiunt in instanti, simul fiunt & facta sunt.

Secunda conclusio. Si vera esset opinio D. Thomae, Angelum videlicet mutari posse de vno loco in alium distantem non transeundo per medium, tunc sanè ea mutatio fieret in instanti per primum esse in termino ad quem, & per primum non esse in termino à quo. Hæc probatur, quoniam, hac hypothesi data, par est ratio in transitu Angeli ab vna sphaera loci, in qua potest esse simul, ad aliam valde distantem, de qua hæc conclusio loquitur, & de transitu Angeli ab vna sphaera in aliam immediatam, de quo locuti sumus in prima conclusione.

Tertia conclusio. Potest Angelus mutatione discreta, conflata ex multis mutationibus instantaneis, mutari per sex sphaeras in sex instantibus temporis, interposita quiete in tempore intermedio inter instans & instans. Hæc manifesta est ex prima conclusione. Cum enim Angelus in quocumque instanti possit mutari ab vna sphaera in aliam proximam, sanè poterit in sex instantibus mutari per sex sphaeras.

*Ad sententiam
compositam
sententia D. Thomae.*

2. Conclusio.

3. Conclusio.

sphæras de vna in aliam sex mutationibus instantaneis. Et cum inter quæcumque duo instantia illorum sex mediet tempus, in quo non mutatur, utique inter mutationem & mutationem interponet quietem temporis intermedij.

QVÆSTIO LIV.
De cognitione Angelorum.
ARTICVLVS I.

Vtrum intelligere Angeli sit eius substantia.

ACTENVS egit D. Thomas de substantia Angeli, tum in se, tum per comparationem ad corpus assumptum, ad locum, & ad motum localem. Deinceps differet de his, quæ ad Angeli cognitionem spectant. In hac verò quæstione disputat de actu intelligendi Angeli, & de facultate ad cognoscendum.

Auerrois & Aristotelis sententia.

Occasionem quæstioni, quam in hoc primo articulo proponit, tribuit Commentator 12. Metaph. textu 51. dum asseruit, *intelligere Angelorum non esse quippiam distinctum ab eorum substantia, & essentia: sicut in Deo non distinguitur.* Eademque videtur fuisse sententia Aristotelis in eo loco ac alibi.

Conclus. D. Tho. negans.

Conclusio est. Intelligere Angeli nequaquam est ipsius substantia & essentia, sed quid ab ea distinctum. Præter rationes D. Thomæ hoc loco, probari potest. Primò, quia in rebus creatis intelligere est vera actio immanens, per quam vitaliter exprimitur imago rei cognoscendæ, seu verbum, vt quæst. 12. & 27. art. 1. ostendimus, estque proinde idem re cum verbo, vt ibidem dictum est: cum ergo Angelus sit res creata, sanè intelligere illius erit quippiam ab eo distinctum tamquam actio à principio illius efficiente, & tamquam accedens à substantia, in quam recipitur. Imò sicut verbum est quippiam distinctum realiter ab intellectu angelico, substantia Angeli, & specie obiecti, à quibus efficienter produci- tur: ita intelligere Angeli (quod cum verbo tamquam actio cum suo termino est idem secundum rem, distinctum ab eo solum formaliter) erit quippiam realiter distinctum à substantia, & intellectu angelico. Secundò in nobis intelligere non est nostra substantia & essentia, vt Commentator & Aristoteles concedit, alioquin semper intelligeremus, cum substantia & essentia nostra nequeat à nobis separari: ergo pari ratione in Angelis intelligere nõ est eorum substantia & essentia, sin minus desistere numquam possent à cognitione eorum omnium quæ possunt cognoscere, neque possent addiscere quicquam de nouo. Tertiò, volitio Angeli non est substantia & essentia Angeli, alioquin neque libero præditi essent arbitrio, neque peccare possent suapte natura: ergo neque intellectio. Patet consequentia, cum sit par ratio vtròque. Denique conclusio est notior, quàm vt probationibus indigeat, illique probare tenentur contrarium, qui id affirmant. Ad quod suadendum, nec veriuilem quidem rationem aliquam adducunt.

Obiectio.

Neque verò quisquam nobis obiiciat, quod si postrema nostra ratio quicquam probaret, posset simili modo concludi in Deo, in quo ipsius velle est ipsius essentia, non esse etiam libertatem arbitrij. Ne, inquam, id nobis obiiciat. Quoniam que in Deo supra nostrum captum, demonstrationibus permoti confitemur, propter illius non solum, infinitam, sed etiam illuminatam, perfectionem, nempe velle

A hoc, aut illud liberè, solum addere supra volitione, qua seipsum naturaliter vult, respectum rationis ad res liberè volitas, nescientes in hac vita explicare, quid sit ratio fundandi eiusmodi respectus, nõ sunt in exemplum afferenda, dum de Angelis creaturis finitis & limitatis est sermo, quin potius de illis finitis ac limitatis tamquam quippiam luminis naturali euidentis reputandum est, si eorum velle sit omnino idem cum sua substantia & essentia, esse illis omnino naturale, carereque prorsus libertate arbitrij ad volenda ea quæ volunt.

B ARTICVLVS II.

Vtrum intelligere Angeli sit eius esse.

CONCLUSIO. Intelligere Angeli non est esse Angeli. Probat, intelligere Angeli est actio immanens: esse verò Angeli non item: ergo intelligere Angeli non est esse Angeli. Præterea esse est vnus rationis in vnoquoque Angelo: intelligere verò diuiditur in scire, & opinari, quæ distinguuntur specie: ergo non sunt idem. Item esse præsupponitur ad hoc, vt Angelus intelligat, & non è contrario: ergo non sunt idem.

ARTICVLVS III.

Vtrum potentia intellectiva Angeli sit eius essentia.

VÆ hoc loco dici poterant, dicta sunt 2. de Anima, cap. 3. vbi ostendimus potentias omnes efficientes substantiarum creaturarum, distinguí realiter ab ipsorum substantiis. Alia quæ tangit Caietanus disputata sunt 2. de Anima, cap. 4. 2. Physicorum, ac alibi apud Aristotelem.

ARTICVLVS IV.

Vtrum in Angelo sit intellectus agens & possibilis.

CONCLUSIO D. Thomæ est. In Angelo non est intellectus agens, neque possibilis, nisi æquiuocè. Hanc probat in argumento, sed contra, quoniam intellectus agens, & possibilis constituuntur in rebus comparatione phantasmatum: ea namque potentia, quæ recipere potest species intelligibiles à phantasmatis, vt earum interuentu intelligat, eatenus dicitur intellectus possibilis, aut patibilis, quatenus pati potest eiusmodi species recipiendo, & quatenus per eas reducitur ad actum primum ad intelligendum: ea verò potentia, quæ concurrento efficienter vnà cum materialibus phantasmatis, ea euehit, vt in intellectu possibili imprimatur species merè spirituales, intellectus agens appellatur: sed in Angelo non sunt phantasmata: ergo neque intellectus agens, neque possibilis, nisi æquiuocè.

Angelus ex D. Thomæ sententia nõ habet agentem intellectum.

Obserua D. Thomam velle, vt nullo modo conueniat Angelis intellectus agens: ed quod ratio, quæ nos cogit illum in nobis admittere, locum in Angelis non habeat. Etenim in nobis constituitur, quia cum possibilis noster intellectus mediantibus phantasmatis accipiat species à rebus: phantasmata autem sola, vt pote materialia, producere eas non possunt, ed quod spirituales sunt, & longè excellentioris nature.

Solutio.